

INSTYTUT HISTORII IM. TADEUSZA MANTEUFFLA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

FUNDACJA INSTYTUTU HISTORII IM. TADEUSZA MANTEUFFLA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE

KWARTALNIK HISTORYCZNY

ROCZNIK CXXXII

NR 3

WARSZAWA 2025

<http://rcin.org.pl>

INSTYTUT HISTORII IM. TADEUSZA MANTEUFFLA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
FUNDACJA INSTYTUTU HISTORII IM. TADEUSZA MANTEUFFLA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE

KWARTALNIK HISTORYCZNY

ZAŁOŻONY PRZEZ XAWEREGO LISKEGO
W 1887 ROKU

ROCZNIK CXXXII
2025

3

WARSZAWA 2025

<http://rcin.org.pl>

REDAKCJA

GRZEGORZ PAC (historia V–XIII w., Warszawa), GRZEGORZ MYŚLIWSKI (historia XIII–XV w., Warszawa),
EDWARD OPALIŃSKI (historia XVI–XVII w., Warszawa), DOROTA DUKWICZ (redaktor, historia XVIII w., Warszawa),
JAROSŁAW CZUBATY (historia XIX w., Warszawa), BARTOSZ KALISKI (historia XX w., Warszawa),
MONIKA JUSUPOVIĆ (sekretarz redakcji, Warszawa), MARTA KUC-CZEREPI (sekretarz redakcji, Warszawa),
ROBERT FROST (redaktor wersji anglojęzycznej, Aberdeen)

KOMITET REDAKCYJNY

DÁNIEL BAGI (Budapeszt), ANNA BARAŃSKA (Lublin), RICHARD BUTTERWICK-PAWLIKOWSKI (Londyn),
EWA DOMAŃSKA (Poznań), MARIAN DYGO (Pułtusk–Warszawa), JERZY EISLER (Warszawa),
KARIN FRIEDRICH (Aberdeen), CATHERINE GOUSEFF (Paryż), JAROSŁAW HRYCAK (Łwów),
MAGDALENA HUŁAS (Warszawa), MACIEJ JANOWSKI (Warszawa), TOMASZ JUREK (Poznań),
TOMASZ KIZWALTER (Warszawa), WOJCIECH KRIEGSEISEN (Warszawa), CEZARY KUKLO (Białystok),
LIDIA MICHALSKA-BRACHA (Kielce), ROMAN MICHAŁOWSKI (Warszawa), KRZYSZTOF MIKULSKI (Toruń),
ANDRZEJ NOWAK (Kraków–Warszawa), BORYS W. NOSOW (Moskwa), JERZY STRZELCZYK (Poznań),
PHILIPP THER (Wiedeń), MARIUSZ WOŁOS (Kraków)
oraz członkowie redakcji

ADRES REDAKCJI „KWARTALNIKA HISTORYCZNEGO”

Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 31
tel. +48 22 831 02 61, e-mail: kh@ihpan.edu.pl
<http://www.kh-ihpan.edu.pl>

Redaktor językowy: Ewa Bazyl
Tłumaczenia: Grażyna Waluga
Skład: Marcin Szcześniak

Współwydawcy czasopisma:

Instytut Historii
im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 31
tel. +48 22 831 02 61
e-mail: wydawnictwo@ihpan.edu.pl

Fundacja Instytutu Historii
im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, pok. 44
tel. +48 22 831 02 61, w. 46
e-mail: fundacja.ihpan@ihpan.edu.pl

p-ISSN 0023-5903

e-ISSN 2451-1315

Wersja elektroniczna czasopisma jest wersją pierwotną

Creative Commons Attribution 4.0 International / Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe

Publikacja dotowana ze środków publicznych
Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Kolportaż wersji drukowanej czasopisma prowadzi Wydawnictwo Naukowe Semper
Dział handlowy i księgarnia: ul. Bednarska 20 A, 00-321 Warszawa
tel./fax: +48 22 828 49 73, <http://semper.pl>, <http://semper.istore.pl>

SPIS TREŚCI

ROZPRAWY

Antoni Grabowski, Wincenty Kadłubek i Aleksander Wielki. Przyczynek do erudycji Mistrza Wincentego Kadłubka	435
Paweł Żmudzki, Kto schrystianizował Polskę? Źródła tradycji o Mieszku i we wstępie do <i>Żywotu Tradunt</i> św. Stanisława	459
Elżbieta Orman, Historia biogramu Feliksa Dzierżyńskiego w <i>Polskim słowniku biograficznym</i> w latach 1939–1949	481
Paweł Rokicki, Przejęcie aktywów saugumy przez NKWD w 1940 r. i wykorzystanie ich w walce z polskim podziemiem na Wileńszczyźnie ..	525

PRZEGLĄDY — POLEMIKI — MATERIAŁY

Oleksiy Tolochko, Studying the <i>Galician-Volhynian Chronicle</i> . Response to Dariusz Dąbrowski	553
Dariusz Dąbrowski, Odpowiedź na polemikę Oleksija Tołoczki	573

ARTYKUŁY RECENZYJNE

Ewa Zielińska, O potrzebie uważności edytora, czyli uwagi warsztatowe na marginesie edycji listów Fryderyka Bacciarellego do Stanisława Augusta	585
---	-----

RECENZJE

L. Nees, <i>Frankish Manuscripts. The Seventh to the Tenth Century</i> — Paweł Figurski	603
J. Brzegowy, <i>Rodzina Czernych herbu Nowina w średniowieczu i czasach nowożytnych. Studium kariery</i> — Emil Kalinowski	607
E.H. Molin, <i>Spoils of Knowledge. Seventeenth-Century Plunder in Swedish Archives and Libraries</i> — Katarzyna Wagner	612
B. Popiołek, <i>Z poczucia piękna, z potrzeby posiadania. Kobiety świat rzeczy w osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej</i> — Dorota Wiśniewska	618
E. Kaczyńska, <i>Niechciane, porzucane, naznaczone. Dzieci w modernizującej się Europie (od schyłku XVIII do początków XX wieku)</i> — Aneta Bołdyrew	622

<i>Towarzystwo Patriotyczne oraz tak zwany spisek koronacyjny 1829 roku /</i> <i>Патриотическое Общество и так называемый коронационный заговор</i> <i>1829 года, red. tomu A. Brus, M. Kulik, H. Głębocki — Maciej</i> <i>Mycielski</i>	628
K. Gerlach, <i>Wojna krymska na morzu. Fakty i technalia</i> — Marek Herma ...	633
A. Ignasiak, <i>Wystawa światowa w Chicago w 1893 roku</i> — Hanna <i>Marczewska-Zagdańska</i>	637

KOMUNIKATY

Międzynarodowy Komitet Nauk Historycznych (CISH) obchodzi swoje stulecie — Krzysztof A. Makowski	643
---	-----

CONTENTS

Antoni Grabowski, Master Wincenty and Alexander the Great. A Contribution to the Erudition of Master Wincenty Known as Kadłubek	435
Paweł Żmudzki, Who Christianised Poland? Sources of the Tradition about Mieszko I in the Introduction to <i>Żywot Tradunt św. Stanisława</i>	459
Elżbieta Orman, The History of Felix Dzerzhinsky's Biographical Entry in the <i>Polish Biographical Dictionary</i> between 1939 and 1949	481
Piotr Rokicki, The Takeover of the Saugumas Assets by the NKVD in 1940 and Their Use in the Fight against the Polish Underground in the Vilnius Region	525

REVIEWS — POLEMICS — MATERIALS

Oleksiy Tolochko, Studying the <i>Galician-Volhynian Chronicle</i> . Response to Dariusz Dąbrowski	553
Dariusz Dąbrowski, A Response to the Polemic of Oleksiy Tolochko	573

CRITICAL ARTICLES — REVIEWS

Ewa Zielińska, On the Need for Editorial Attentiveness, or Methodological Notes in the Margin of the Edition of Federico Bacciarelli's Letters to Stanisław August	585
Reviews	603

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	— Archiwum Akt Nowych Warszawa
AGAD	— Archiwum Główne Akt Dawnych Warszawa
AGZ	— <i>Akta grodzkie i ziemskie</i>
AIPN	— Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
ANK	— Archiwum Narodowe w Krakowie
AP	— Archiwum Państwowe
APH	— „Acta Poloniae Historica”
ASWK	— <i>Akta sejmikowe województwa krakowskiego</i>
ASWP	— <i>Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego</i>
BC	— Biblioteka Książąt Czartoryskich Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie
BHL	— <i>Bibliotheca Hagiographica Latina</i>
BJ	— Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK	— Biblioteka Kórnicka
b.m.d.	— bez miejsca i daty wydania
BN	— Biblioteka Narodowa w Warszawie
BO	— Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BPAU-PANKr.	— Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
BR	— Biblioteka Raczyńskich
BUW	— Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
CAW	— Centralne Archiwum Wojskowe
CDS	— <i>Codex diplomaticus nec non epistolaris Silesiae</i> , Wrocław 1956–1964
CPH	— „Czasopismo Prawno-Historyczne”
DN	— „Dzieje Najnowsze”
Dz. U.	— Dziennik Ustaw
f.	— fond (zespół)
fol.	— folio (karta)
IPN	— Instytut Pamięci Narodowej
KDKK	— <i>Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej</i> , Kraków 1874–1883
KDMaz.	— <i>Codex diplomaticus et commemorationum Masoviae generalis (Zbiór ogólny przywilejów i spominków mazowieckich)</i> , Warszawa 1919
KDMłp.	— <i>Kodeks dyplomatyczny Małopolski</i> , Kraków 1876–1999
KDP	— <i>Kodeks dyplomatyczny Polski</i> , Warszawa 1847–1887
KDŚl.	— <i>Kodeks dyplomatyczny Śląska</i> , Wrocław 1956–1964

KDW	— <i>Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski</i> , t. 1–11, Poznań 1877–1999
KH	— „Kwartalnik Historyczny”
KHKM	— „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”
LVIA	— Lietuvos valstybės istorijos archyvas w Wilnie
MGH	— <i>Monumenta Germaniae Historica</i>
MGH SrG	— <i>Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum</i>
MGH SS	— <i>Monumenta Germaniae Historica, Scriptores</i>
MK	— Metryka Koronna
MPH	— <i>Monumenta Poloniae historica</i>
MPH s.n.	— <i>Monumenta Poloniae historica, series nova</i>
mps	— maszynopis
MRPS	— <i>Matricularum Regni Poloniae summaria</i>
OiRP	— „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”
op.	— opis
PH	— „Przegląd Historyczny”
PL	— <i>Patrologiae cursus completus. Series Latina</i> , Paris 1844–1865
PrU	— <i>Preussisches Urkundenbuch</i> , t. 1–6, Königsberg–Danzig–Marburg 1882–2000
PSB	— <i>Polski słownik biograficzny</i>
PU	— <i>Pommerellisches Urkundenbuch</i> , t. 1–11, Stettin–Köln–Graz 1868–1990
RDSG	— „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”
red.	— redaktor, redakcja
RH	— „Roczniki Historyczne”
RHum	— „Roczniki Humanistyczne”
rkp.	— rękopis
RWHF PAU	— „Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności”, Kraków 1874–1891
	— „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1891–1918
	— „Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921
	— „Rozprawy — Polska Akademia Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921–1928/29
	— „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności”, Kraków 1928/1929–1952
	— „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności”, Kraków 1992–
SDRE	— „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”
SGKP	— <i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i>

SH	— „Studia Historyczne”
SIRIO	— <i>Sbornik Imperatorskogo Russkogo Istoričeskogo Obščestva</i> , t. 1–148, S. Petersburg 1867–1916
Sobótka	— „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»”
SPPP	— <i>Starodawne Prawa Polskiego Pomniki</i>
SRP	— <i>Scriptores Rerum Polonicarum</i>
SSS	— <i>Słownik starożytności słowiańskich</i>
SU	— <i>Schlesisches Urkundenbuch</i> , t. 1–6, Wien–Köln 1971–1998
St. Źr.	— „Studia Źródłoznawcze”
sygn.	— sygnatura
Urzędnicy	— <i>Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy</i> , red. A. Gąsiorowski, t. 1–, Wrocław, Kórnik 1985–
Urzędnicy, Litwa	— <i>Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku. Spisy</i> , red. A. Rachuba, t. 1–, Warszawa 2004–
VC	— <i>Volumina Constitutionum</i> , t. 1–, Warszawa 1996 (należy cytować odpowiednio według wzoru: VC 1/1)
VL	— <i>Volumina Legum</i> , t. 1–8, Warszawa 1732–1782; t. 9, Kraków 1889; t. 10, Poznań 1952 (należy cytować odpowiednio według wzoru: VL 5, fol. 30)
ZH	— „Zapiski Historyczne”

TRANSLITERACJA SŁOWIAŃSKICH ALFABETÓW CYRYLICKICH

Nr	Litera alfabetu cyrylickiego		Trans-literacja		Język*	Nr	Litera alfabetu cyrylickiego		Trans-literacja		Język
1	A	a	A	a	b b u m r s u	27	P	p	R	r	b b u m r s u
2	Б	б	B	b	b b u m r s u	28	C	c	S	s	b b u m r s u
3	В	в	V	v	b b u m r s u	29	T	т	T	t	b b u m r s u
4	Г	г	G	g	b b u m r s u	30	Ћ	ћ	Ć	ć	s
5	Д	д	D	d	b b u m r s u	31	Ќ	ќ	Ќ	ќ	m
6	Ђ	ђ	Đ	đ	s	32	У	y	U	u	b b u m r s u
7	Ѓ	ѓ	Ѓ	ѓ	m	33	Ў	ў	Ŭ	ŭ	b
8	Е	e	E	e	b b u m r s u	34	Ф	ф	F	f	b b u m r s u
9	Ё	ё	Ё	ё	b r	35	Х	x	H	h	b b u m r s u
10	Є	є	Ê	ê	u	36	Ц	ц	C	c	b b u m r s u
11	Ж	ж	Ž	ž	b b u m r s u	37	Ч	ч	Č	č	b b u m r s u
12	З	з	Z	z	b b u m r s u	38	Џ	џ	Đ	đ	m s
13	С	s	Ž	ž	m	39	Ш	ш	Š	š	b b u m r s u
14	И	и	I	i	b** b u m r s u	40	Щ	щ	Ŝ	ŝ	b u r u
15	І	і	Ì	ì	b r** u	41	Ъ	ъ	"	"	b** b u r
16	Ї	ї	Ĭ	ĭ	u	42	Ы	ы	Y	y	b r u**
17	Ј	ј	Ǧ	ǧ	m s	43	Ь	ь	'	'	b b u r u
18	Й	й	J	j	b b u r u	44	Э	э	È	è	b r
19	К	к	K	k	b b u m r s u	45	Ю	ю	Û	û	b b u r u
20	Л	л	L	l	b b u m r s u	46	Я	я	Â	â	b b u r u
21	Љ	љ	Ľ	ľ	m s	47	'	'	'	'	b b u m r s u
22	М	м	M	m	b b u m r s u	48	Ў	ў	Ĝ	ğ	b** u**
23	Н	н	N	n	b b u m r s u	49	Ѓ	ѓ	Ě	ě	b** r** u**
24	Њ	њ	Ñ	ñ	m s	50	Ж	ж	Ǻ	ǻ	b u**
25	О	о	O	o	b b u m r s u	51	Ө	ө	Ƒ	ƒ	r**
26	П	п	P	p	b b u m r s u	52	У	у	Ỳ	ỳ	r**
* Oznaczenia języków: b — białoruski, bu — bułgarski, m — macedoński, r — rosyjski, s — serbsko-chorwacki, u — ukraiński. ** Występuje w dawnej pisowni.											

**INSTYTUT HISTORII PAN
PRZEDSTAWIA**

INSTYTUT HISTORII
IM. TADEUSZA MANTEUFFLA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

РОССИЙСКАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
ИНСТИТУТ СЛАВЯНОВЕДЕНИЯ

**TOWARZYSTWO PATRIOTYCZNE
ORAZ TAK ZWANY
SPISEK KORONACYJNY 1829 ROKU**

**ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ОБЩЕСТВО
И ТАК НАЗЫВАЕМЫЙ
КОРОНАЦИОННЫЙ ЗАГОВОР 1829 ГОДА**

www.ihpan.edu.pl

ISSN 0023-5903

9 770023 590505 09 >

<http://rcin.org.pl>